

SLAVIA ORIENTALIS TOM LXXII, NR 3, ROK 2023
DOI: 10.24425/slo.2023.147516

Ludmila Mnich (Людмила Мних)
Siedlce, Uniwersytet w Siedlcach

ІГОР КОСТЕЦЬКИЙ ТА УКРАЇНСЬКЕ ШЕКСПІРІВСЬКЕ ТОВАРИСТВО: ВІД ЗАДУМУ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ

**Ihor Kostetskyi and the Ukrainian Shakespeare Society:
From Idea to Implementation**

ABSTRACT: The article is dedicated to Ihor Kostetskyi, the organizer and general secretary (1957-1979) of the Ukrainian Shakespeare Society. The article presents the history of the foundation of the Ukrainian Shakespeare Society. Special attention is paid to the organizational, publishing, and translation activities of Ihor Kostetskyi. The article analyzes archival materials proving Kostetskyi's active participation in the Ukrainian Shakespeare Society. The article describes the main directions of the society's activities and notes the need for further study into the history of the Ukrainian Shakespeare Society.

KEYWORDS: Ihor Kostetskyi, Dmytro Chyzhevskiy, Ukrainian Shakespeare Society, Ukrainian culture, Ukrainian emigration

Історія Українського Шекспірівського Товариства (далі – УШТ) ще не написана, хоча його непересічну діяльність для збереження української культури в Західній Європі важко переоцінити. Ідеться не тільки про вивчення різноманітних впливів шекспірівської спадщини на українську культуру, тобто, кажучи методологічно, не тільки про аналіз об'ємного шекспірівського дискурсу в українській культурі, літературі та літературознавстві, але й про збереження та розвиток української мови завдяки перекладам Шекспіра. Річ у тім, що до функціонування УШТ на різних етапах його створення та існування були задіяні такі визначні постаті української культури на еміграції, як Дмитро Чижевський, Ярослав Рудницький, Ігор Костецький, Яр Славутич, Орест Старчук, Констянтин Біда, Валентин Гаєвський, Василь Барка, Олег Зуєвський та ін. Вже сам перелік імен цих видатних вчених (філософів, літературознавців, лінгвістів, перекладачів) свідчить про великий творчий і науковий потенціал УШТ та необхідність

всебічного вивчення його історії. Зрозуміло, що між членами УШТ точилися дискусії не тільки на шекспірівські теми, але й далеко ширші: від проблем перекладу українською мовою європейської класики, до політичних аспектів того чи іншого літературного тексту і майбутнього української культури взагалі, причому не тільки на еміграції. Вартує також спеціально зазначити, що жодна інша еміграція – польська, російська чи білоруська – нічого, подібного до Українського Шекспірівського Товариства, не створила, тому в цьому плані українська еміграція відрізнялась суттєво.

Зрозуміло, що історія УШТ є досить складною та – як на мірки української еміграції – масштабною, тому у пропонованій розвідці я зупинюсь лише на одному аспекті цієї проблеми. Йдеться про організаційну та видавничу діяльність Ігоря Костецького (ім'я при народженні Ігор В'ячеславович Мерзляков, 1913-1983, псевдонім Костецький – це дівоче ім'я матері письменника)¹, генерального секретаря Товариства, перекладача, видавця і дослідника творів Шекспіра. Саме він був реальним ініціатором та засновником Українського Шекспірівського Товариства.

Ігор Костецький – письменник, перекладач світової літератури, засновник та теоретик МУРу, але передусім в контексті нашої теми – організатор та генеральний секретар Українського Шекспірівського Товариства впродовж 1957-1979 років. Він також перекладав, досліджував та видавав твори Шекспіра. Парадоксальним видається той факт, що про так значущу сферу діяльності Ігоря Костецького як створення УШТ, немає навіть згадки у наукових статтях, присвячених його творчості. Так, наприклад, у досить об'ємній статті Юрія Барабаша *Enfant Terrible, або «Інший» посеред більшості (Ігор Костецький на шляху до української моделі модернізму)*², що містить об'ємну біографічну інформацію про Костецького, зокрема про його видавничу та перекладацьку діяльність, УШТ взагалі не згадується. Символічно та, на жаль, актуально в даному контексті звучить назва статті Григорія Грабовича *Недооцінений Костецький*³, що за задумом автора мала бути «передсмаком» до видання творів Костецького за редакцією Марка Стеха⁴.

Тим не менше архівні матеріали (кореспонденція, документи УШТ, публікації у тогочасній пресі) свідчать про надзвичайно активну діяльність Костецького у напрямку створення УШТ, листування з потенційними членами товариства, встановлення міжнародних контактів з відомими дослідниками Шекспіра у Європі. На сьогодні існують лише поодинокі публікації, що безпосередньо стосуються цієї теми, але і вони, на жаль, не позбавлені недоліків. Серед публіка-

¹ Про значення зміни прізвища для життя та творчості Костецького див.: М.Р. Стех, *Ім'я*, [в:] І. Костецький, *Тобі належить цілий світ*, Київ 2005, с. 87-94.

² Ю. Барабаш, *Enfant Terrible, або «Інший» посеред більшості (Ігор Костецький на шляху до української моделі модернізму)*, «Слово і час» 2018, № 8, с. 3-18.

³ Г. Грабович, *Недооцінений Костецький*, [в:] Г. Грабович, *Тексти і маски*, Київ 2005, с. 258-267.

⁴ І. Костецький, *Тобі належить цілий світ*, Київ 2005.

цій, що заслуговують на увагу, листування Ігоря Костецького та Дмитра Чижевського, підготовлені до друку із вступною статтею та коментарями Ірини Валявко та Олесі Лазаренко⁵. На цій публікації я зупинюсь детальніше, оскільки моя стаття буде своєрідним доповненням до матеріалів, надрукованих Іриною Валявко і Олесєю Лазаренко. Важливо підкреслити, що ця публікація листування Ігоря Костецького та Дмитра Чижевського важлива для розуміння самої ідеї створення УШТ в еміграції, його завдань та діяльності, оскільки саме Дмитро Чижевський був першим Президентом Товариства, а Ігор Костецький – генеральним секретарем. У вступній статті до публікації згаданого листування авторки пояснюють біографічно-історичний контекст знайомства і співпраці Чижевського і Костецького, вказують на шекспірівський дискурс як на магістральний у культурно-науковій діяльності української еміграції. Нагадаю, що листи Юрія Костецького до Дмитра Чижевського знаходяться в архіві бібліотеки Гайдельберзького університету, а листи Чижевського до Костецького зберігаються в Дослідницькому центрі Східної Європи при Бременському Університеті. Однак до вище згаданої публікації Валявко та Лазаренко з невідомих мені причин не були включені чотири листи Костецького (відповідно від 29.03.1956, 9.06.1956, 26.06.1956, 9.08.1959) – і парадоксально саме ці листи є надзвичайно важливими, якщо йдеться про ідею створення УШТ.

Зміст ненадрукованих листів Костецького, особливо двох об'ємних листів від 29 березня та 26 червня 1956 року⁶, є важливий для теми статті, тому що на їх підставі можна простежити генезу формування ідеї про УШТ у Костецького. Так, у листі від 29.03.1956 Костецький пише, що звертається до Чижевського з двома справами, задум яких він «потужно плекає останнім часом і до реалізації яких уже частково приступив». Перша справа – це український Шекспір. Костецький пише наступне:

Я задумав видати двотомовик його вибраних творів, переважно у нових перекладах, але також і з використанням (у зрєдагованому вигляді) деяких старих. Видання мало б бути не тільки багато й всебічно коментоване та ілюстроване, але воно мало б являти так само дещо відмінний від конвенційного образ самого автора. Я хотів би рішуче випнути на перший плян конкретний мистецький феномен, в його театральності в найширшому розумінні цього погляду.⁷

У цьому ж листі Костецький спеціально підкреслює, що Шекспір – це «певна величина, конкретна з голови до п'ят, конкретна саме у своїй традиційності, як

⁵ І. Валявко, О. Лазаренко, *Українська майстерня слова в Німеччині (з листування Ігоря Костецького та Дмитра Чижевського)*, «Збірник Харківського історико-філологічного товариства. Нова серія» 2019, т. 16, с. 255-282.

⁶ Оригінали листів знаходяться в Архіві Дмитра Чижевського у Бібліотеці Гайдельберзького університету, Фонд Heid. Ns. 3881.

⁷ Архів Дмитра Чижевського у Бібліотеці Гайдельберзького університету, Фонд Heid. Ns. 3881.

схрещення визначених сюжетних та образових ліній, як незвичайне вміння надати цьому схрещенню раптового, а через те й довготривалого мистецького блиску». Далі Костецький інформує Чижевського про те, що він працює над програмовою статтею до згаданого видання і просить Чижевського написати розвідку про місце Шекспіра у слов'янському контексті взагалі, а українському зокрема:

Нема мені Вам чого казати, якою важливою була б у цьому виданні розвідка про місце шекспірівського в слов'янському, і, зокрема, в українському. І нема мені чого Вам казати, як бажаною була б для мене ця розвідка у Вашому авторському виконанні. Скільки йдеться про Вас, я зумисне не тільки не визначаю ані меж, ані характеру теми для Вас, але не формулюю їх і для себе. Знаю тільки одне: при всій відмінності форм барокового мистецького ідеалу в Шекспіра й у нас, є між ними якісь дуже міцні паралелі. Я радше вичуваю це практично, перекладавши зокрема *Ромео і Джульєтта*, де в різноманітності мови окремих персонажів раз-у-раз натикаюся на широку можливість бароккізувати її то однією, то другою, то третьою з українських ліній.⁸

Костецький у цитованому листі зазначає також, що Шекспір до цього часу залишався такою порожньою ділянкою перекладацької та дослідницької роботи, «що аж страшно». А також вперше ділиться з Чижевським ідеєю створення Українського Шекспірівського Товариства, хоча його не покидають сумніви щодо членства та компетенцій майбутніх дослідників: «Мені **страшенно б хотілося дати ініціативу для організації Українського Шекспірівського Товариства**, але хто ж у нього входить? Треба ж принаймні з десять членів»⁹. Шекспірівська тема є магістральною також у листі Костецького до Чижевського від 26.06.1956:

Головною темою наших розмов був би, з Вашого дозволу, Шекспір, бо я, в суті речі, ні про що тепер інше не можу думати, так мене неймовірно обурює факт, що це явище можна пояснити тільки стилістично, цього ж не роблять, бо не розуміють, а я розумію, але не роблю, бо ще не готовий¹⁰.

Із приведених фрагментів листування бачимо, наскільки Шекспірівський курс був важливий для Ігоря Костецького і наскільки Шекспір у концепції Костецького повинен був служити українській справі в еміграції. Варто додати кілька пояснень до зацитованих фрагментів листів Ігоря Костецького. Із листа від 29.03.1956 виходить, що саме праця Костецького над перекладами Шекспіра (зокрема, *Ромео і Джульєтта*, *Гамлет*) дала поштовх до наукового осмислення творчості англійського драматурга, а також до ідеї створення УШТ.

⁸ Ibidem.

⁹ Ibidem. Тут і далі жирний шрифт у цитованих уривках – мій (Л. М.)

¹⁰ Ibidem.

Я зараз не буду зупинятися на аналізі перекладацької майстерності Костецького – це окрема проблема. Відомо, що сучасники та колеги Костецького по УШТ, зокрема Ярослав Рудницький та Яр Славутич, неоднозначно оцінювали переклади Костецького з Шекспіра. Сучасні перекладознавці справедливо акцентують експериментаторський характер цих перекладів, по-різному інтерпретуючи «модерний» підхід українського перекладача до оригіналу¹¹. Високу оцінку перекладацької та видавничої діяльності Костецького дає Марко Роберт Стех у передмові до *Вибраних творів* Костецького, окреслюючи українського автора, як продуктивну людину, «яка власними силами, практично без допомоги (ба! радше навпаки!) з боку української діаспори, видала у незалежному видавництві «На горі» більше якісних україномовних видань світової літератури, аніж більшість офіційних установ по обидва боки «залізної завіси»¹².

У контексті теми цієї статті важливо підкреслити, що для Костецького завдання перекладів Шекспіра і ширше – світової літератури – було підпорядковане важливій та першочерговій справі: збагаченню української мови та культури. Костецький у інтерв'ю Юрію Соловію зазначив:

...Багатство української культури прямо пропорційне до участі в її творенні різних інших. Те, що в ній справді багате, багате саме тому, що вона спромогалася сприймати чужинецьку спадщину. А міцність і тривання її в майбутньому тією ж мірою залежатиме від контактів з багатою позаукраїнською¹³.

Сучасні перекладознавці вказують на те, що

Ігор Костецький прагнув актуалізувати якомога ширший спектр ресурсів української мови, адже всі його переклади підпорядковані єдиній функції – розвитку й модернізації української мови, культури загалом та інтеграції української літератури в загальноєвропейський контекст¹⁴.

Щодо розвідки про Шекспіра у слов'янському контексті, яку Костецький просив Чижевського написати, то, на жаль, ця ідея так і залишилася нереалізованою. Розуміючи авторитет Чижевського та обізнаність відомого славіста у цій галузі, Костецький повторював своє прохання та наполегливе нагадування у кількох листах до Чижевського.

¹¹ Див., наприклад: В. Савчин, Т. Остра, *Стратегія Ігоря Костецького як перекладача драм Вільяма Шекспіра Romeo and Juliet і Hamlet*, „Studia Ukrainica Posnaniensia” 2016, vol. IV, с. 239-247; Л. Коломієць, *Українські перекладачі «Гамлета» В. Шекспіра: Пантелеймон Куліш, Юрій Клен, Леонід Гребінка, Михайло Рудницький, Ігор Костецький, Григорій Кочур, Юрій Андрухович*, «Ренесансні студії» 2009, вип. 12-13, с. 163-188.

¹² М.Р. Стех, *Пошуки*, [в:] І. Костецький, *Тобі належить цілий світ*, Київ 2005, с. 14.

¹³ І. Костецький, *Тобі належить цілий світ*, Київ 2005, с. 107.

¹⁴ В. Савчин, Т. Остра, *Стратегія Ігоря Костецького як перекладача...*, с. 247.

Наведені уривки із двох листів Костецького доповнюють згадану публікацію листування Костецького та Чижевського, підготовлену Валявко та Лазаренко, а також підтверджують високий рівень заангажованості автора листів у справу перекладу, видання та вивчення спадщини Шекспіра та створення УШТ.

У контексті нашої теми, очевидно, важливо додати конкретну інформацію про Українське Шекспірівське Товариство, оскільки немає окремого дослідження на цю тему, немає також відповідного гасла у інтернет-виданнях чи Вікіпедії, що у свою чергу породжує помилки та недостовірну інформацію навіть у наукових статтях¹⁵.

Українське Шекспірівське товариство було створено 25 серпня 1957 року у Гайдельберзі, де з нагоди Міжнародного конгресу сучасних мов і літератур зібралися українські науковці-емігранти. Ідея створення УШТ, про що свідчать хоча б зацитовані фрагменти із листів, належала Ігорю Костецькому. Було запропоновано кілька варіантів УШТ та його діяльності: від неперіодичних шекспірознавчих конференцій, що їх пропонував Дмитро Чижевський, до видавництва на зразок «На горі», яке займалося б справами української шекспіріани (таке видавництво хотів створити Ігор Костецький). Та перемогла опція Ярослава Рудницького – окреме Українське Шекспірівське Товариство¹⁶. Від ідеї до реалізації задуму минув один рік – це результат активної діяльності як Ігоря Костецького, так і українських науковців-одномумців, котрі у непростих післявоєнних умовах на еміграції, розкидані по різних осередках та країнах, об'єдналися та заснували УШТ: Дмитро Чижевський (президент УШТ), Ярослав Рудницький (віце-президент), Ігор Костецький (генеральний секретар), Яр Славутич, Орест Старчук, Константин Біда, Валентин Гаєвський, Василь Барка, Олег Зуєвський. Серед членів-засновників УШТ була також Елізабет Коттмаєр – німецька письменниця, поетка та перекладачка української літератури, співзасновниця видавництва «На горі», дружина Ігоря Костецького¹⁷.

У надрукованому повідомленні про цю подію Ярослав Рудницький, віце-президент УШТ, спеціально зазначав, що українська шекспіріана «має свої певні традиції, розпочаті працею О.Ю. Федьковича, П. Куліша, розвинені І. Франком і продовжені в пореволюційних часах працею А. Ніковського, Ю. Клена», а «вистави Шекспірових п'єс стоять у ряді з найвищими досягненнями модер-

¹⁵ Про УШТ див.: Я. Рудницький, *Як засновано УШТ*, [в:] *Українська шекспіріана на заході*, упоряд. Яр Славутич, т. 1, Едмонтон 1987, с. 81-82; Л. Mnich, *До історії Українського Шекспірівського товариства*, [в:] *Literatura jako svědectví paměti. Sborník prací k životnímu jubileu prof. PhDr. Iva Pospíšila, DrSc.*, red. Libor Pavera, Praha 2022, s. 287-295.

¹⁶ Я. Рудницький, *Як засновано УШТ...*, с. 81.

¹⁷ Про Е. Коттмаєр див.: О. Лазаренко, *Елізабет Коттмаєр – німецький голос української поезії повоєнного часу*, [в:] *Dialog der Sprachen – Dialog der Kulturen. Die Ukraine aus globaler Sicht. X. Internationale virtuelle Konferenz der Ukrainistik. München. 24.-27. Oktober 2019 (Діалог мов – діалог культур. Україна і світ. X Міжнародна наукова інтернет-конференція досліджень з україністики. Мюнхен. 24-27 жовтня 2019 року)*, München 2020, с. 346-354.

ного українського театру»¹⁸. Рудницький підкреслював, що більшовики нищили українську культуру на всі способи, тому «була силоміць перервана й шекспірознавча діяльність українських науковців та мистців»¹⁹. І як висновок: «Новозасноване Українське Шекспірівське Товариство поставило собі за ціль відновити і оформити перервану традицію, зібрати по змозі докладніші відомості про розсіяну по книгозбірнях та архівах Заходу українську шекспіріану, а також заініціювати шекспірознавчі праці й нові переклади силами українських науковців та мистців»²⁰.

У архіві Костецького у Бремені збереглися кілька копій тимчасового статуту УШТ, одна з яких підписана усіма членами-засновниками²¹, а також переклад Статуту англійською мовою, із нотаткою Богдана Бойчука²². Основні завдання, що були окреслені у Тимчасовому статуті УШТ, складаються із чотирьох пунктів, що у подальшому визначили магістральні лінії діяльності товариства:

1. Опрацьовувати проблеми та проводити досліді у царині загального шекспірознавства; встановлювати зв'язки із Шекспіровими товариствами іншої національності.
2. Як головну ділянку – досліджувати історію взаємин з творчістю Шекспіра української духовності: літературознавства, філософії, красного письменства (перекладного та оригінального), театрознавства, практичного театру, образотворчих мистецтв; досліджувати та систематизувати українську шекспірівську бібліографію.
3. Ініціювати та популяризувати нові українські переклади з Шекспіра, а також ініціювати та популяризувати нові втілення шекспірових творів в українському мистецтві (театр, фільм, музика, образотворчі мистецтва) у вільному світі.
4. Публікувати наприкінці кожного року «Річник Українського Шекспірівського Товариства», а протягом року, по змозі – 1-2 неперіодичні видання з шекспірівською тематикою²³.

Зауважу, що третій пункт у переліку завдань УШТ зазначено у машинописі червоним олівцем, що свідчить про важливість власне нових перекладів творів Шекспіра для Костецького. На основі матеріалів листування Костецького із членами УШТ, можна ствердити, що власне нові переклади Шекспіра українською мовою та їх популяризація були для нього надзвичайно важливими. Варто у цьому контексті зауважити, що Ігор Костецький пов'язував питання

¹⁸ Я. Рудницький, *Українське Шекспірівське Товариство*, [в:] К. Біда, *На вершинах ідеї і форми (кілька думок про творчість Шекспіра)*, Торонто 1958, с. 29.

¹⁹ Ibidem.

²⁰ Ibidem, с. 29-30.

²¹ Машинопис Статуту УШТ зберігається в Архіві Ігоря Костецького у Бремені (Forschungsstelle Osteuropa an der Universität Bremen, Фонд FSO 01-242 Kostetzky). При нагоді висловлюю подяку працівникам архіву, особливо пані Марії Классен (Maria Klassen).

²² Ibidem.

²³ Архів Ігоря Костецького у Бремені (Forschungsstelle Osteuropa an der Universität Bremen, Фонд FSO 01-242 Kostetzky).

перекладів Шекспіра українською мовою із проблемою національного виховання: «... треба зрозуміти, що Шекспір перекладається українською мовою не тільки для тих, хто не знають англійської, а й для тих, хто англійську знають дуже добре»²⁴. На думку Костецького для молодого покоління, що виховується у іншомовному середовищі, важливо знати, «що мовою його батьків на повну силу виразності можна охопити світ найскладніших духових явищ [...]»²⁵.

Не зважаючи на непрості умови та фінансові труднощі, Товариство діяло продуктивно, хоча не всі плани, які було поставлено, вдалося зреалізувати. Наступні загальні збори УШТ було організовано 1 вересня 1964 року у Фрібурзі (Західна Швейцарія), сім років після створення товариства, на три роки пізніше, ніж було передбачено Статутом. У звіті генерального секретаря УШТ при Українській Вільній Академії Наук Звичайним загальним зборам УШТ у Фрібурзі підведено підсумки діяльності товариства за сім років²⁶. Вивчивши матеріали цього звіту, можна ствердити, що товариство діяло активно у наступних галузях: видання нових перекладів та шекспірознавчих праць членів товариства у співпраці із видавництвом «На горі»; участь членів УШТ у інших виданнях із статтями на шекспірознавчу тематику; популяризаторська діяльність. Із звіту дізнаємося також про активну перекладацьку та видавничу діяльність самого Ігоря Костецького: сонети Шекспіра, а також трагедія *Ромео та Джульєтта* у його перекладі вийшли друком у видавництві «На горі». На правах рукопису була видана наукова розвідка про переклади Шекспіра слов'янськими мовами та стаття *Шекспірівська творчість на Україні* у річнику НШТ; фрагменти перекладу *Гамлета* були надруковані у часописі «Сучасність», число 7, липень 1964.²⁷ Пройшли роки, і, підсумовуючи діяльність товариства за 30 років, Яр Славутич у статті *Українське шекспірівське товариство (1957-1987)*²⁸ відзначав активну видавничу діяльність саме Ігоря Костецького.

На згаданих зборах Товариства у 1964 році Новим Президентом УШТ було обрано проф. Костянтина Біду (Оттава, Канада), віце-президентом – проф. Ярослава Рудницького (Вінніпег, Канада), а генеральним секретарем залишено Ігоря Костецького (Західна Німеччина). Діяльність Ігоря Костецького в УШТ не обмежувалася лише видавництвом, новими перекладами та шекспірознавчими розвідками. Велике значення він надавав також справі популяризації діяльності УШТ, нав'язував контакти із шекспірівськими інституціями у Німеччині та Британії (був членом Німецького шекспірівського товариства), друкував інформацію

²⁴ І. Костецький, *На закінчення шекспірівського року*, «Сучасність» 1964, № 12 (48), Мюнхен, с. 39.

²⁵ Ibidem.

²⁶ Машинопис Звіту генерального секретаря УШТ знаходиться в Архіві Ігоря Костецького у Бремені (Forschungsstelle Osteuropa an der Universität Bremen, Фонд FSO 01-242 Kostetzky).

²⁷ Ibidem.

²⁸ Я. Славутич, *Українське Шекспірівське Товариство (1957-1987)*, [в:] *Українська шекспіріана на заході*, упоряд. Яр Славутич, т. 1, Едмонтон 1987, с. 84.

у західній пресі про театральні постановки Шекспірівських п'єс в Україні. Він приклав багато зусиль, щоб ввести українського Шекспіра у контексти світової шекспіріани, а докладна історія Товариства та опрацювання архівних матеріалів ще чекає на свого дослідника.

References

- Barabash Yu., *Enfant Terrible, або «Inshyy» posered bil'shosti (Ihor Kostets'kyy na shlyakhu do ukrayins'koyi modeli modernizmu)*, «Slovo i chas» 2018, № 8.
- Hrabovych H., *Nedootsinenyy Kostets'kyy*, [v:] H. Hrabovych, *Teksty i masky*, Kyiv 2005.
- Kolomiets' L., *Ukrayins'ki perekladachi «Hamleta» V. Shekspira: Panteleymon Kuish, Yuriy Klen, Leonid Hrebinka, Mykhaylo Rudnyts'kyy, Ihor Kostets'kyy, Hryhoriy Kochur, Yyriy Andrukhovych*, «Renesansni studiyi» 2009, vyp. 12-13.
- Kostets'kyy I., *Tobi nalezhyt' tsilyy svit*, Kyiv 2005.
- Lazarenko O., *Elizabet Kottmayer – nimets'kyy holos ukrayins'koyi poeziyi povoyennoho chasu, Dialog der Sprachen – Dialog der Kulturen. Die Ukraine aus globaler Sicht. X. Internationale virtuelle Konferenz der Ukrainistik. München. 24.-27. Oktober 2019 (Dialoh mov – dialoh kul'tur. Ukrayina i svit. X Mizhnarodna naukova internet-konferentsiya doslidzhen' z ukrayinistky. Myunkhen 24-27 zhovtnya 2019 roku, München 2020.*
- Mnich L., *Do istoriyi Ukrayins'koho Shekspirivs'koho tovarystva*, [v:] *Literatura jako svědectví paměti. Sborník prací k životnímu jubileu prof. PhDr. Iva Pospíšila, DrSc.*, red. Libor Pavera, Praha 2022.
- Rudnyts'kyy Ya., *Yak zasnovano USHT*, [v:] *Ukrayins'ka shekspiriana na zakhodi*, uporyad. Yar Slavutych, t. 1, Edmonton 1987.
- Rudnyts'kyy Ya., *Ukrayins'ke Shekspirivs'ke Tovarystvo*, [v:] K. Bida, *Na vershynakh ideyi i formy (kil'ka dumok pro tvorchist' Shekspira)*, Toronto 1958.
- Savchyn V., Ostra T., *Stratehiya Ihorya Kostets'koho yak perekladacha dram Vilyama Shekspira Romeo And Juliet i Hamlet*, „Studia Ukrainica Posnaniensia” 2016, vol. IV.
- Slavutych Ya., *Ukrayins'ke Shekspirivs'ke Tovarystvo (1957-1987)*, [v:] *Ukrayins'ka shekspiriana na zakhodi*, uporyad. Yar Slavutych, t. 1, Edmonton 1987.
- Stekh M.R., *Im'ya*, [v:] I. Kostets'kyy, *Tobi nalezhyt' tsilyy svit*, Kyiv 2005.
- Stekh M.R., *Poshuky*, [v:] I. Kostets'kyy, *Tobi nalezhyt' tsilyy svit*, Kyiv 2005.
- Valyavko I., Lazarenko O., *Ukrayins'ka maysternya slova v Nimechchyni (z lystuvannya Ihorya Kostets'koho ta Dmytra Chyzhevs'koho)*, «Zbirnyk Kharkivs'koho istoryko-filolohichnoho tovarystva. Nova seriya» 2019, t. 16.

ПРО АВТОРА

Dr hab. Ludmila Mnich, profesor uczelni – Uniwersytet w Siedlcach. **Publikacje (monografie):** *Шекспир в русской теории первой половины XX века*, Siedlce 2019; *«Заметьте число, господа...»: числовой символизм в русской поэзии XX века*, Siedlce 2016; *«Поэт у древа времени отросток»: поэтика и символика текстов Вероники Долиной*, Siedlce 2016. **Artykuły:** *Comenius as an Emigrant: Russian and Ukrainian Reception*, “Studia Comeniana et Historica” 2019, nr XLIX, p.47-56; *Евангельская традиция символики чисел в русской поэзии XX века*, «Проблемы исторической поэтики» 2021, т. 19, nr 1, s. 328-346.

ORCID: 0000-0002-1679-0479

Email: ludmila.mnich@uph.edu.pl